

М. І. Долішній: учений, керівник, особистість

1 травня 2016 р. виповнилось 80 років від Дня народження відомого вченого, Заслуженого діяча науки і техніки України, Лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки України, академіка НАН України, першого директора Інституту регіональних досліджень НАН України М. І. Долішнього.

Мар'ян Іванович Долішній народився 1 травня 1936 р. у місті Львові в сім'ї службовця та вчительки. Від своїх батьків – Івана Степановича та Ганни Петрівни – отримав таке виховання, моральні засади якого дозволили йому пронести крізь усе життя батьківську настанову «допомагати людям». Такою й була спрямованість його життя і фахової діяльності – служіння людям, українському народу та рідній країні. Після закінчення у 1958 р. Львівського політехнічного інституту розпочав свою трудову діяльність як рядовий економіст в одному з районних центрів Львівської області (1958-1962 рр.), звідки був направлений на роботу до планово-господарських органів м. Львова (1962-1974 рр.). Саме тут відбулося становлення його управлінських та організаторських якостей.

Свій науковий шлях М. І. Долішній розпочав в аспірантурі Львівського лісотехнічного інституту, яку успішно закінчив і у 1969 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. У 1974 р. Мар'ян Іванович очолив Львівське відділення Інституту економіки АН України. У 1980 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук на тему «Соціально-економічні проблеми використання трудових ресурсів (регіональні аспекти дослідження)», яка стала важливим кроком на шляху формування Львівської наукової трудової школи. У 1982 р. Мар'яну Івановичу присвоєно звання професора, 1990 р. – обрано членом-кореспондентом НАН України, 1991 р. – присвоєно звання Заслуженого діяча науки і техніки України, а у 1997 р. – обрано академіком НАН України.

Наукове відчуття найважливіших проблем державотворення та організаторська наполегливість дозволили Мар'яну Івановичу втілити в життя ідею створення першої в Україні (і єдиної до сьогодні) наукової установи, профільної науково-прикладних досліджень якої визначає його назва – Інститут регіональних досліджень. Заснований і очолюваний М. І. Долішнім Інститут став провідною академічною установою в Україні з проблем регіональної політики та трансграничного співробітництва, знаною не тільки в нашій державі, а й далеко за її межами.

Творча наукова діяльність М. І. Долішнього була тісно пов'язана з економічними і політичними процесами в Україні впродовж останніх чотирьох десятиліть. М. І. Долішній працював над вирішенням фундаментальних і прикладних проблем розвитку регіонів України, формуванням теоретичних основ регіональної політики в державі. Учений розробив пропозиції щодо формування та реалізації механізмів, форм і методів територіального управління в багатьох галузях і сферах народного господарства в умовах його ринкової трансформації, удосконалення економічного механізму регулювання регіонального розвитку, реалізації науково-технічної, гуманітарної, фінансово-кредитної та податкової політики, а також зовнішньоекономічної діяльності та трансграничного співробітництва регіонів України. М. І. Долішній започаткував дослідження проблем просторового розвитку територіальних суспільних систем.

Під науковим керівництвом М. І. Долішнього розроблено проекти Державних програм соціально-економічного розвитку Карпатського регіону, Поділля. Він був одним з авторів Концепції державної регіональної політики України, Концепції програми сталого розвитку Карпат, науковим керівником розробки Стратегії соціально-економічного розвитку Львівщини на період до 2015 р. Будучи науковим радником Прем'єр-Міністра України з регіональної політики, М. І. Долішній був автором низки аналітичних матеріалів і наукових рекомендацій, ініціатором наукових розробок, що лягли в основу рішень уряду України.

Про високий авторитет Львівської школи регіоналістики, яку очолював М. І. Долішній, її внесок у вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіонів свідчить присудження йому в складі групи науковців Державної премії України в галузі науки і техніки за 2003 р. за цикл робіт з проблем регіональної соціально-економічної політики. Не менш значущим надбанням плідного життя Мар'яна Івановича слід вважати практичну реалізацію наукових ідей шляхом налагодження ефективної співпраці науковців з владними та бізнесовими структурами, а також формування в Інституті регіональних досліджень НАН України ідеєгенеруючого і толерантно-принципового творчого клімату.

Активна позиція вченого щодо формування прогресивного наукового середовища Західного регіону і використання його креативного потенціалу у розв'язанні проблем регіонального та загальнонаціонального рівня була реалізована під час керівництва Західним науковим центром НАН України. Як голова Західного наукового центру НАН і МОН України вчений проводив велику науково-організаційну роботу щодо інтеграції зусиль наукових установ, вищих навчальних закладів та органів управління регіону для розв'язання невідкладних завдань його соціально-економічного розвитку. За його ініціативи та під безпосереднім керівництвом при Західному науковому центрі було створено Інститут соціогуманітарних проблем людини, Інноваційно-інвестиційний центр «Сільський господар», науково-навчальний комплекс «Економосвіта», Інститут транскордонного співробітництва. М. І. Долішній був ініціатором і безпосереднім організатором багатьох міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій і форумів з актуальних питань розвитку національної економіки та регіонів України, активізації їх транскордонних зв'язків.

М. І. Долішній опублікував понад 500 наукових праць, у т. ч. 20 монографій, які викликали інтерес та визнані науковою громадськістю як в Україні, так і за її межами. За цикли робіт йому було присуджено премії НАН України ім. О.Г. Шліхтера (1983 р.) та М. І. Туган-Барановського (1996 р.).

Багато з опублікованих в різні роки праць зберігають актуальність і сьогодні. Читаючи їх, іноді складається враження, що вони написані ніби вчора.

Мар'ян Іванович Долішній залишив по собі сформовану і продуктивну українську наукову школу регіоналістики. Його учні й вихованці і далі працюють над розвитком наукових ідей і напрямів, закладених ученим.

Важко говорити про людину в минулому часі. І тим більше згадувати про Мар'яна Івановича Долішнього, життя якого обірвалось явно завчасно. Тим паче мені, перебуваючи зараз на посаді, з якої мій Учитель відійшов у потойбічний світ.

Як Керівник, він був дуже вимогливий, і в той же час толерантний. Мар'ян Іванович дуже точно оцінював і знав реальний потенціал кожного співробітника. Саме на креативних працівників він опирався у своїй роботі. А якщо таким людям він довіряв, – це була велика честь, і зрадити його було неможливо. У цьому плані Мар'ян Іванович мав переконливий аргумент: «А хто, як не ми?».

М. І. Долішній умів бачити в молодій людині науковий дар, знав, як його підтримати і розвивати. При цьому керувався тільки добрими намірами і досвідом власного життя: спочатку пізнай цей світ, зрозумій його і знайди своє місце в ньому, подумай про власне майбутнє в науці, а тоді рухайся далі.

Як Керівник і Вчений Мар'ян Іванович був неперевершеним стратегом. Він, як ніхто інший, відчував ритм життя, зміни, що відбуваються в ньому. Він дивився вперед і адекватно діяв-відкривав перспективні теми, створював нові наукові підрозділи. Мар'ян Іванович постійно випереджав час, працював на майбутнє України, яку так любив. У нього були грандіозні плани на майбутнє. На жаль, йому не судилось їх здійснити. Не встиг.

Кравців Василь Степанович – доктор економічних наук, професор, директор ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» (e-mail: kravciv@ukr.net).

Kravtsiv Vasyl Stepanovych – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Director of the SI «Institute of Regional Research n.a. M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine».

Надійшло 22.06.2016 р.